

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ
ВІДДІЛ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ імені О. Я. САВЧЕНКО
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ПАВЛА ТИЧІНИ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ЛАБОРАТОРІЯ
ПСИХОДИДАКТИКИ імені Я. А. КОМЕНСЬКОГО
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
БРЕСТСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БРДУ ІМЕНІ О. С. ПУШКІНА (БІЛОРУСЬ)
ВИЩА ШКОЛА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ІМЕНІ Я. А. КОМЕНСЬКОГО У М. ЛЕШНО (ПОЛЬЩА)
ГРОДНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЯНКИ КУПАЛИ (БІЛОРУСЬ)
ДЗО «ГРОДНЕНСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ РОЗВИТКУ ОСВІТИ» (БІЛОРУСЬ)
ЖЕШУВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ПОЛЬЩА)
КАЗАХСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. АБАЯ (КАЗАХСТАН)
ПУБЛІЧНИЙ ІНСТИТУТ «ТРАКАЙСЬКИЙ ЦЕНТР ПРОСВІТИ» (ЛИТВА)
ТРАКАЙСЬКИЙ ЦЕНТР РОЗВИТКУ ДОРОСЛИХ (ЛИТВА)

FOLIA COMENIANA

***ВІСНИК ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-
ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ЛАБОРАТОРІЇ ПСИХОДИДАКТИКИ
ІМЕНІ ЯНА АМОСА КОМЕНСЬКОГО***

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПСИХОДИДАКТИКИ: ФІЛОСОФСЬКІ, ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ

Випуск 2 (25)

Матеріали П'ятої Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Умань, 21–22 травня 2021 року)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР ТА ВІДПОВІДАЛЬНА ЗА ЗБІРНИК:

Осадченко Інна – д. пед. н., професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Демченко Ірина – д. пед. н., проф., проф. кафедри соціальної роботи та реабілітації Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Івлєва Надія – к. пед. н., доц. Казахського національного педагогічного університету імені Абая.

Коберник Олександр – д. пед. н., проф., зав. кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Кравченко Оксана – д. пед. н., проф., декан факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Лякішева Анна – д. пед. н., проф. кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Максимук Лариса – к. пед. н., доц. кафедри іноземних мов Брестського державного університету імені О. С. Пушкіна.

Сергейко Світлана – к. пед. н., доц., ректор ДЗ «Гродненський обласний інститут розвитку освіти».

Тарантей Віктор – д. пед. н., проф., зав. каф. педагогіки та соціальної роботи ДЗ «Гродненський державний університет імені Янки Купали».

Тарантей Лариса – к. пед. н., доц., декан ДЗ «Гродненський обласний інститут розвитку освіти».

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Штефан Людмила – д. пед. н., проф., завідувач кафедри історії педагогіки і порівняльної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Григорія Сковороди.

Данилюк Оксана – к. філол. н., доц. кафедри теорії та методики початкової освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

ТЕХНІЧНИЙ РЕДАКТОР:

Пишина Наталія – лаборант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Рекомендовано до друку вченими радами факультету соціальної та психологічної освіти (протокол № 16 від 03.06.2021 р.) факультету дошкільної та спеціальної освіти (протокол № 11 від 26.05.2021 р.) Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Мова видання: українська, російська, польська, англійська, китайська

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія КВ №19704 – 9504Р від 21.12.2012 р.

Вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я. А. Коменського. В53 Вип. 2 (22): *Актуальні проблеми сучасної психодидактики: філософські, психологічні та педагогічні аспекти*: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 20–21 трав. 2021 р.) / МОН України, НАПН України, Ін-т педагогіки [та ін.]; [редкол.: Осадченко І. (голов. ред. та відп. за вип.), Демченко І., Івлєва Н. [та ін.]. Умань: Візаві, 2021. 212 с.

До збірника увійшли матеріали П'ятої Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасної психодидактики: філософські, психологічні та педагогічні аспекти». Основна тематика представлених доповідей відповідає напрямом роботи конференції: психодидактика та психопедагогіка: від історії та теорії – до практики (філософські, педагогічні, психологічні та соціальні аспекти); сучасні особливості навчання та виховання у закладах дошкільної, загальної середньої, вищої та післядипломної освіти на засадах традиційного, інклюзивного та інтегрованого підходів; порівняльний аналіз та ретроспектива психодидактичних (психопедагогічних) ідей; лінгводидактика та лінгвопсихологія: історичні та сучасні аспекти.

УДК 37.0(477:438)(06)

ЗМІСТ

Безлюдна Наталія. Метод кейс-стаді в умовах компетентісного підходу підготовки майбутніх учителів початкової школи	5
Бигар Ганна, Чуньківська Іванна. Застосування здоров'язберігаючих технологій у Новій українській школі	9
Бурак Валентина. Тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи в умовах сучасних викликів	14
Буяк Адам (Adam Bujak). Вчитель і сучасна освітня реальність (Nauczyciel a współczesne realia edukacyjne)	19
Бялик Оксана. Професіограма викладача ЗВО: характеристика окремих компонентів	34
Габінська Алла (Габинская Алла). Психолого-педагогічні аспекти інформаційної безпеки особистості (Психолого-педагогические аспекты информационной безопасности личности)	39
Газарін Микола, Лиманська Ганна. Особливості формування дослідницької компетентності у майбутніх педагогів	46
Гарбар Світлана. Сучасні інноваційні форми та методи виховання культури поведінки дітей старшого дошкільного віку	50
Джалалов Я. С., Мамедов З. З., Абдуллаєв С. С. (Джалалов Я. С., Мамедов З. З., Абдуллаєв С. С.) Кидки через плечі у боротьбі самбо (Броски через плечи в борьбе самбо)	56
Дудник Наталія. Характеристика ефективності управлінської діяльності закладом дошкільної освіти як проблема психолого-педагогічної теорії і практики	62
Дудник Наталка. Особливості проходження педагогічної практики студентів Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини в умовах дистанційного навчання	69
Дука Тетяна. Формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку	73
Євич Наталія. Теоретичний екскурс щодо формування моральних ціннісних орієнтацій у дітей молодшого шкільного віку	78
Івлева Надія (Ивлева Надежда). Використання інноваційних технологій на уроках географії в умовах оновленого змісту освіти у Казахстані (Использование инновационных технологий на уроках географии в условиях обновленного содержания образования в Казахстане)	82
Коберник Олександр, Коберник Галина. Психодидактичний взаємозв'язок стимулювання і мотивації у навчальній діяльності	89
Кононець Наталія. Активізація навчальної діяльності магістрантів шляхом поєднання формальної та інформальної освіти як дидактична умова їхнього професійного зростання	96
Кривда Валентина. Гуманізація освітнього процесу в умовах сучасного закладу дошкільної освіти	101
Кудла Марія. Особливості самоосвітньої компетентності як однієї із	

ключових компетентностей професійної діяльності	108
Кучеренко Ірина. Імплементация технології розвитку критичного мислення в освітній процес Нової української школи	112
Кушнір Валентина. Управлінська діяльність у дошкільній освіті: теоретичний аспект	117
Лівандовська Інна. Становлення гендерної ідентичності дітей-сиріт в умовах дитячого будинку сімейного типу	120
Максимук Лариса, Левонюк Лілія (Максимук Лариса, Левонюк Лілія). Реалізація принципів професійної лінгводидактики в процесі іншомовної освіти на немовних спеціальностях закладів вищої освіти (реалізація принципів професійної лінгводидактики в процесі іноязычного образования на неязыковых специальностях вузов)	124
Малишевська Ірина. Змістові аспекти інклюзивного освітнього середовища	132
Осадченко Інна. Критерії гейміфікації навчального процесу у закладах вищої освіти	137
Пархета Любов. Методичні концепти комунікативної культури викладача літератури	144
Пометун Олена. Види діяльності учнів у контексті нового державного стандарту освіти	150
Попиченко Світлана. Провідні напрями забезпечення наступності між дошкільною і початковою освітою	157
Потапчук Тетяна. Застосування мультимедійних технологій у процесі музичного навчання підлітків	161
Прищепя Світлана. Позакласна діяльність як засіб гендерного виховання учнів підліткового віку	166
Радзівіл Катерина, Антіпов Ярослав. Науково-теоретичні розвідки та дослідження «образу майбутнього» в психології	171
Семчук Богдан. Особливості застосування практичної комп'ютеризації процесу навчання в закладі дошкільної освіти	175
Скворцова Світлана (Скворцова Светлана). Нейрофізіологічні основи навчання математиці учнів початкової школи (Нейрофизиологические основы обучения математике учащихся начальной школы)	181
Скрипник Неля. Педагогічні технології супроводу дітей старшого дошкільного віку у процесі навчання їх тематичного малювання	190
Словік Оксана. Психодидактичний аспект окремих методів технології інтерактивного навчання, що застосовуються у початковій школі	194
Трофайла Наталія. Формування картини світу у дітей дошкільного віку	199
Троян Сергій. Особливості навчання майбутніх учителів інформатики програмуванню android-додатків на прикладі середовища візуальної розробки MIT App Inventor	204

Кривда Валентина,
*викладач кафедри дошкільної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини, Україна*

Kryvda Valentina,
*Lecturer at the Department of pre-school education
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Ukraine*

ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

HUMANIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN CONDITIONS MODERN PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION

Abstract. The article analyzes the psychological and pedagogical research on the problem of humanization of education, the educational process. Aspects of the activity of a teacher of a modern preschool institution to promote humanization in the educational process are highlighted. It is proved that the educational process, built on the principles of humanism, creates conditions for the development of the personality of a preschool child.

Keywords: humanism, humanization of education, humanization of educational process, modern preschool institution.

Сучасна система освіти України утверджує необхідність доктрини освітнього процесу на засадах гуманізму та особистісного становлення, а у суспільному житті – гуманного відношення до людей, критичного ставлення до себе та інших, що сприяє формуванню добродісної, розумово та фізично розвиненої особистості.

Найважливішою цінністю виступає особистість дитини, оскільки розвиток виховання, навчання, процес творчої самоактуалізації є основною метою як суспільного розвитку, так і загалом діяльності системи освіти.

Створення умов для розвитку особистості можливе тільки в умовах процесу інтеграції сучасної моделі системи освіти в європейський і світовий освітній простір. А це означатиме, що реалізація нової гуманістичної парадигми освіти буде здійснюватися в процесі знищення авторитаризму: «гвинтикової» моделі освітнього процесу, коли дитина розглядається лише як об'єкт права держави в

освітній політиці, що знищує особистість. На противагу цьому, мають з'явитися в освіті нові підходи, що базуються на принципах демократизації, гуманізації освітнього процесу та узгоджуватися з національними та світовими досягненнями науки.

З огляду на вище сказане, стає зрозуміло, що найбільшого практичного значення для реформування системи дошкільної освіти набуває аспект нової парадигми освітнього процесу сучасного закладу дошкільної освіти – гуманізації системи цінностей і етичних відносин між педагогом і дітьми дошкільного віку.

Гуманізація освітніх процесів передбачає врахування прав і свобод дітей, які регламентуються Конституцією України та відповідними правовими актами, та нормами міжнародного права, зокрема: Декларацією про права дитини, Конвенцією про права дитини, Всесвітньою декларацією про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей, Статутом дитячого фонду України тощо.

У наукових джерелах, гуманізація педагогічного процесу трактується: «як його олюднення, забезпечення з боку тих, хто виховує, любові і уваги до дітей, поваги до їхньої гідності. При цьому потрібно враховувати такі якості дитини як стан здоров'я, вік, інтереси, рівень розвитку, стать, для того щоб забезпечити умови для різнобічного і повноцінного навчального процесу» [5].

У Державній національній програмі «Освіта» («Україна ХХІ століття») визначено, що гуманізація освіти полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності, розкритті здібностей учнів і задоволенні їхніх освітніх потреб; забезпеченні пріоритету загальнолюдських цінностей, гармонії стосунків людини і навколишнього середовища, суспільства і природи. Демократизація освіти передбачає децентралізацію та регіоналізацію управління системою освіти з дотриманням найбільш визначальних принципів освітньої політики Української держави, надання автономії навчально-виховним закладам у вирішенні основних питань їхньої діяльності, подолання монополії держави на освіту, перехід до державно-громадської системи управління освітою, у якій особистість, суспільство й держава стануть рівноправними суб'єктами, утворення системи партнерства учнів, студентів і педагогів [6].

Розвитку особистості дитини, формуванню її етики, культури та ввічливості, чесності, доброти в умовах закладу дошкільної освіти позитивно сприяє взаємодія з педагогом, яка побудована на засадах

гуманізму та дитиноцентризму. Так, у новому Державному стандарті дошкільної освіти (Базовому компоненті дошкільної освіти) та програми навчання і виховання дітей дошкільного віку, орієнтовані на визнання унікальної ролі дошкільного дитинства в становленні особистості. В основу Стандарту покладено традиційні для дошкільної освіти ідеї гуманістичної педагогіки, спрямовані на гуманне ставлення до дитини, теорії природовідповідності, за якою у дитини треба розвивати задатки та здібності, зберігаючи її природу, ідеї про патріотичне і громадянське виховання, ідеї про використання казки та гри у гармонійному розвитку особистості та актуальну для сучасного етапу розвитку дошкільної освіти в Україні ідею солідарної відповідальності держави, громади, родини, фахівців педагогічної освіти й інших професій, причетних до піклування, догляду та розвитку дітей раннього і дошкільного віку [2].

Тому проблема гуманізації оновлення освітнього процесу в умовах сучасного закладу дошкільної освіти є досить актуальною.

У наукових дослідженнях Є. Барбіної, В. Бутенко, С. Гончаренка, М. Євтуха, І. Кіреєвої, Л. Кондрашової, В. Кушнір, А. Лігоцького, О. Листопада, Ю. Мальованого, Д. Пашенка, О. Пехоти, В. Пікельної, О. Савченко, В. Семиченко, Н. Тарасевич, Є. Шиянова та інших представлена проблема гуманізації освіти.

Гуманістичні ідеї розвитку особистості закладені в працях Л. Виготського, С. Русової, Ш. Амонашвілі, М. Монтесорі, О. Кононко, Я. Корчака, І. Беха, І. Зязюна, В. Кременя, А. Маслоу, К. Роджерса, І. Шевчука та ін.

Водночас аналіз психолого-педагогічних джерел засвідчує про те, що проблема гуманізації освітнього процесу в умовах закладу дошкільної освіти досліджена недостатньо.

Як зазначає Т. Поніманська, втілення ідей гуманізації у сучасній теорії і практиці дошкільної освіти можливе за розробки педагогічного процесу, в якому насамперед розв'язуються такі завдання: створення педагогічних умов, за яких дитина відчуває емоційний комфорт у спілкуванні з однолітками; створення педагогічних умов для активної творчої діяльності дитини у всьому її розмаїтті з урахуванням індивідуальних особливостей, інтересів, потреб; забезпечення особистісної значущості педагога для вихованця [9, с. 5].

Формулювання поняття «гуманізація освітнього процесу» відсутнє у сучасних психолого-педагогічних словниках. Натомість в

них зустрічаються такі дефініції як «гуманізм», «гуманність», «гуманістичний», «гуманні взаємини».

Поняття «гуманність» (від лат. *humanus* – людський) похідне від поняття «гуманізм» (лат. *homo* – людина, *humanus* – людський, людський, *humanitas* – людська природа) і означає людяність, людинолюбство, повагу до людей, людської гідності.

Визначення означеного поняття має різні підходи. Зокрема, гуманізм розглядається як:

- засіб і метод морального виховання осіб, що ґрунтується на довільному сприйнятті нею морального виховання [3];

- принцип світогляду, в тому числі і моральності, основою якого є переконання в безмежності можливостей людини і її здібностей щодо вдосконалення, вимога волі і захисту гідності особистості [8];

- цілеспрямований процес оволодіння дітьми системою узагальнених гуманних уявлень і понять [1].

Для нашого дослідження важливим є гуманізація освітнього процесу у сучасному закладі дошкільної освіти, у якому партнери (діти і педагоги) виступають рівноправними суб'єктами взаємодії. Тому, більш детально зупинимося на аналізі гуманізації освітнього процесу.

Для гуманізації освітнього процесу слід створювати умови для спільної діяльності дітей дошкільного віку і педагога. Саме на заняттях та під час різних видів діяльності, так і під час самостійної діяльності – спільна діяльність дає вагомі перспективи для гуманізації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. Відносно самостійної діяльності дітей дошкільного віку, педагог є організатором розвивального середовища, що дає можливість дітям діяти, комунікувати, фантазувати, проявляти гуманні почуття, позитивну поведінку, а в процесі занять є партнером, який навчає, допомагає, корегує.

Підтвердженням цього, є розвідки О. Вишневського, який стверджує: «завданням педагога є побудова своєї діяльності, розвиток в дитині кращих рис, які сприяють послабленню негативних, тож головне – розуміти дитину. Але щоб реалізувати гуманістичні ідеї в освітній роботі з дітьми, треба, щоб вони були прийняті більшістю педагогів, щоб ідея дитиноцентризму з красивої фрази перетворилася на справді регулятивний механізм організації освітнього процесу» [4, с. 38].

О. Козлюк наголошує на тому, що форми взаємодії вихователя і дитини повинні відбуватися як «позиції поруч, над, разом з дитиною». Науковець обґрунтовує три позиції педагога у взаєминах з дітьми: авторитарна («роби, як я»); співробітництва («давай зробимо разом»); партнерства («давай поміркуємо, як нам зробити»). Гуманний вихователь має орієнтувати дитину на себе саму, власне Я, усвідомлення своїх чеснот, виявлення здатностей прислухатися до своїх переживань та розуміти почуття іншої людини. Він спрямовує дитину на самовизначення, об'єктивне оцінювання власних та чужих дій. Відповідальність за впровадження суб'єкт-суб'єктної взаємодії покладена на дорослих (батьків та педагогів). Від них залежить супровід такої взаємодії, забезпечення спілкування, яке активізує дитину і дає змогу педагогу відстежувати її успіхи, а також своєчасно вносити корективи в освітній процес [7, с. 36].

Отже, вважаємо, що одним з найважливіших питань гуманізації освітнього процесу є забезпечення педагогом входження дітей дошкільного віку в соціумом, де кожна дитина за допомогою дорослого, буде мати можливість адаптуватися, вільно діяти, розвиватися, навчатися. Внаслідок цього головні функції освітнього процесу, це діяльність педагога в ньому, партнерські відносини педагога з дітьми, які будуть спрямовані на гуманізацію простору дитинства у сучасному закладі дошкільної освіти.

Ми погоджуємося з науковцем В. Зарицькою, яка наголошує на тому, що: «гуманізація й демократизація педагогічних відносин зорієнтовані на визнання пріоритетності й унікальності кожної особистості; вирівнювання учня й педагога в правах, організацію навчального процесу на засадах суб'єкт-суб'єктних стосунків, взаємоповаги між учителем і учнем; забезпечення прав учня на вільний вибір, на помилку, на власну точку зору» [2, с. 270]. Науковець стверджує, що саме реалізація основних положень гуманізації освіти, що ґрунтується на суб'єкт-суб'єктних відносинах між учасниками навчально-виховного процесу, забезпечує розвиток особистості дитини, як носія загальнолюдських цінностей, творця майбутнього суспільства та є запорукою вивіщення якості, авторитетності й конкурентоспроможності національної освіти [2, с. 272].

Гуманна педагогіка Ш. Амонашвілі є значним прикладом реалізації цих принципів у освітньому процесі з дітьми, та полягає у створенні особистісно-орієнтованого педагогічного середовища

дитини і притаманні йому тенденції розвитку, особливості, пріоритети, тобто безпосередньою практичною основою.

Присутність свободи дій у дітей в освітньому процесі, на думку М. Романенка, найбільше відповідає гуманізації, а саме: «діти відчують себе вільними тоді, коли самостійно приймають ті чи інші рішення. І будь-яка сфера шкільного життя, включаючи і навчально-виховний процес, має ґрунтуватися на усвідомленому і вільному виборі учнів – тоді освітня діяльність буде сприйматися ними як зміст власного життя. Стає зрозуміло, наскільки вагомою в цьому процесі є роль педагогів. Кристалізація думки дитини щодо того чи іншого аспекту свого життя в школі практично неможлива без тактовного впливу вчителя чи вихователя. Подібний вплив вимагає хороших знань дитячої психології, гуманно-центричної системи цінностей самого педагога» [10].

Таким чином завдання педагога, організовуючи освітній процес в сучасному закладі дошкільної освіти, спрямовувати дітей дошкільного віку на самостійну пізнавальну діяльність, розвивати вміння самостійно здобувати знання і застосовувати їх на практиці. Задля цього важливим є забезпечення освітнього процесу інноваційними, психолого-педагогічними методиками, які забезпечуватимуть гуманізацію сучасного освітнього процесу і сприятимуть «гуманному ставленню до дитини, збереженню самоцінності дошкільного дитинства, визначенню особливостей та вимог до рівня розвиненості, освіченості та вихованості дитини дошкільного віку, забезпеченню наступності між дошкільною та початковою освітою» [2].

Список використаних джерел:

1. Алексєєнко Т. Ф. Сходинки гуманних взаємин батьків і дітей. *Дитячий садок*. 2002. № 24. С. 3–24.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
3. Бєх І. Д. Гуманізм у вихованні підростаючої особистості. *Рідна школа*. 1995. № 9. С. 23–25.
4. Вишневський О. Дитиноцентризм і системно-ціннісний підхід до змісту виховання. *Рідна школа*. 2002. № 5. С. 37–40.
5. Всемирная декларация об обеспечении выживания, защиты и развития детей: Всемирная встреча на высшем уровне в интересах детей состоялась в Организации Объединенных Наций в г. Нью-Йорке, 30 сентября 1990 г. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_075

6. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF>

7. Козлюк О. А. Формування гуманістичної спрямованості спілкування дітей старшого дошкільного віку. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*: Наукові записки РДГУ. Вип. 27. Рівне: РДГУ, 2003. С. 34–37.

8. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві). Київ: Освіта, 1998. 255 с.

9. Поніманська Т. І. Теоретико-методичні засади гуманістичного виховання дітей дошкільного віку: монографія. Рівне : РДГУ, 2006. 352 с.

10. Романенко М. І. Гуманізація освіти: концептуальні проблеми та практичний досвід: наукова монографія. Дніпропетровськ: Промінь, 2001. 160 с. URL: <http://www.tnu.in.ua/study/refs/d6/file10221.html>

References:

1. Alekseenko, T. F. (2002). Steps of humane relations of parents and children. *Dytiachyi sadok*, 24, 3–24 [in Ukrainian].

2. Bekh, I. D. (1995). Humanism in the education of the growing individual. *Ridna shkola*, 9, 23–25 [in Ukrainian].

3. Bogush, A. M. (2012). *Basic component of preschool education*: approved. by the decision of the Board of the Ministry of Education and Science of Ukraine and the Presidium of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine / scientific supervisor: Bogush A. M. Kyiv: Publishing House. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> [in Ukrainian].

4. Kononko, O. L. (1998). Socio-emotional development of personality (in preschool childhood). Kyiv: Osvita [in Ukrainian].

5. Kozliuk, O. A. (2009). Formation of humanistic orientation of communication of children of senior preschool age. Update the content, forms and methods of teaching and education in educational institutions. *Naukovi zapysky RDHU*, 27, 34–37 [in Ukrainian].

6. Order of the ministry of education and science of Ukraine № 896 (1993, November 3). *About State National Program "Education" ("Ukraine of the XXI Century")* URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF> [in Ukrainian].

7. Ponimanska, T. I. (2006). Theoretical and methodological principles of humanistic education of preschool children. Rivne: RDHU [in Ukrainian].

8. Romanenko, M. I. (2001). Humanization of education: conceptual problems and practical experience. Dnipropetrovsk: Promin URL: <http://www.tnu.in.ua/study/refs/d6/file10221.html> [in Ukrainian].

9. Vyshnevskiy, O. (2002). Child-centeredness and system-value approach to the content of education. *Ridna shkola*, 5, 37–40 [in Ukrainian].

10. World Declaration on the Survival, Protection and Development of Children. (1990, September 30). *Proceedings of the International meeting in the interests of children*. United Nations: New York. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_075 [in Russian].